

Flexibilitet avgörande för basindustrins tillväxt

Foto: Boliden

Sammantagen bedömning och risker

Kerstin Hallsten
Chefekonom
[kerstin.hallsten@
industriarbetsgivarna.se](mailto:kerstin.hallsten@industriarbetsgivarna.se)
0702-67 70 25

Efter stora fall i BNP under första halvåret i år befinner sig världsekonomin i en lågkonjunktur. Under det tredje kvartalet skedde en stark återhämtning och BNP-tillväxten ökade mer än väntat i många länder. Andra vågen av pandemin och medföljande skärpta restriktioner bröt sedan återhämtningen, framförallt i flera tjänstesektorer. I Sverige har dock den andra vågen hittills inte fått så stora effekter på den ekonomiska utvecklingen. Delvis kan det bero på att restriktionerna skärpts senare och i mindre utsträckning. Men en dämpning i tillväxten väntas under fjärde kvartalet i år och första kvartalet 2021 även i Sverige.

Under 2021 väntas återhämtningen komma igång igen. Framgångarna med vaccinframställningen leder till att restriktionerna i många länder lättar efter hand. Detta tillsammans med en tydligt expansiv ekonomisk politik bidrar till återhämtningen. Men återhämtningen väntas bli utdragen. Att produktionsvärden redan försvunnit, företagens lönsamhet försämrats, investeringar minskat och arbetsmarknader försvagats verkar återhållande på tillväxten. Dessutom är osäkerheten om den framtida utvecklingen liksom tidigare stor vilket hämmar konsumtions- och investeringsviljan. Osäkerheten är kopplad till bland annat uthålligheten i den ekonomiska politiken, handels- och geopolitiska spänningar och framförallt pandemin. Det finns en risk att det kommer vara fortsatt svårt att hantera viruset och att viruset kommer att finnas i samhället under lång tid framöver.

Sammantaget bedöms BNP i Sverige falla med 3 procent i år för att sedan öka med 3 procent 2021. I euroområdet väntas BNP sjunka med 7,5 procent i år och växa med 3,5 procent 2021. Prognoserna för i år är överlag mindre dystra än i september, medan tillväxten 2021 däremot väntas bli mer dämpad.

Flexibilitet på arbetsmarknaden har hållit nere arbetslösheten

En mindre svag utveckling i ekonomin och ökad flexibilitet via stödåtgärder som korttidsarbete har minskat pandemins genomslag på svensk arbetsmarknad. Men arbetsmarknaden är trots det tydligt försvagad och arbetslösheten var i oktober 8,6 procent. Nya stödåtgärder och fortsatta möjligheter till korttidsarbete är positivt men pandemins andra våg väntas leda till ökad arbetslöshet under 2021. När

återhämtningen i ekonomin kommer igång igen väntas arbetslösheten åter falla. Arbetslösheten väntas i genomsnitt uppgå till 8,8 procent under 2021.

Stor flexibilitet i basindustrin

Vissa delar av basindustrin drabbades inledningsvis hårt i pandemin då efterfrågan tydligt föll, medan andra delar fick ökad tillväxt. På senare tid pekar nästan all data på ett bättre läge än tidigare. Där det pågår strukturella förändringar är situationen dock fortsatt mörk. Kronans växelkurs har under krisen inte varit någon draghjälp. Tvärtom har kronkursen förstärkts vilket haft en dämpande effekt på exportvärdena. Hur kronans växelkurs utvecklas framöver är av stor betydelse för basindustrin.

Gruvindustrin har trots pandemin och trots starkare kronkurs utvecklats väl då de internationella råvarupriserna ökat kraftigt under året. Även sågverken har haft ett bra år då de varit flexibla och ökat handeln med länder där det funnits en efterfrågan, exempelvis USA. Exportmöjligheten uppstod till följd av minskad produktion i Kanada, och i viss mån också i Ryssland. Exporten av svenska trävaror har hittills i år ökat med nästan 10 procent. Sågverken har även gynnats av stigande internationella träpriser. Efterfrågan på förpackningsmaterial av kartong har också ökat under året, cirka tre procent, vilket sannolikt är kopplat till ökad e-handeln under coronapandemin.

Stål- och metallindustrin drabbades hårt i inledningen av pandemin bland annat till följd av nedgången i svensk och tysk fordonsindustri. En tydlig återhämtning har sedan skett. I oktober var produktionen till och med någon procent högre än i oktober 2019. Att snabbt kunna få igång och tillbaka produktionen till tidigare höga nivåer visar på stor dynamik och flexibilitet i verksamheten. Ordersituationen och stämningsläget har också tydligt förbättrats.

Ökat fokus på klimat och hållbarhet i Sverige och globalt innebär klara möjligheter för basindustrin. Till exempel är detta fokus tydligt i de förslag på återstartsprogram som diskuteras. Produkter från exempelvis skogen samt metaller och andra byggmaterial är en viktig del i att minska koldioxidutsläppen, och svensk basindustri ligger i framkant när det gäller hållbar produktion och att bidra till ett minskat klimatavtryck. Utmaningarna för industrin är främst politiska beslut runt exempelvis äganderätt, klimatåtgärder och tillståndsprövningar. I år bedöms basindustrins i volym ha minskat med 1,5 procent. Under 2021 väntas förädlingsvärdet öka svagt.

Tabell A. Prognoser

	2020	2021
USA, BNP	-3,7 (-5,5)	3,5 (4,0)
Euroområdet, BNP	-7,5 (-8,5)	3,5 (5,5)
Kina, BNP	2,0	8,0
Sverige		
BNP	-3,0 (-4,7)	3,0 (3,3)
Basindustrin	-1,5	1,0
KPIF	0,5	1,0 (1,4)
Reporäntan (slutet av året)	0	0
Arbetslöshet (Procent av arbetskraften)	8,4	8,8 (10)

Anm; Årlig procentuell förändring, om inget annat anges. September inom parentes där prognoser och revideringar gjorts.

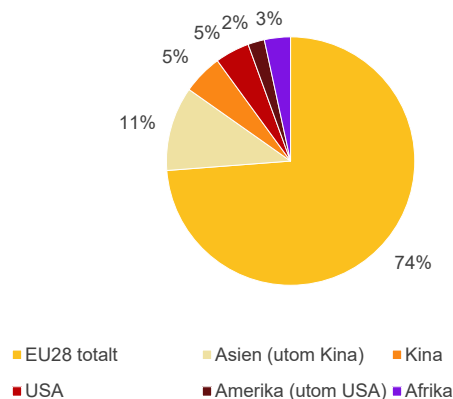
Basindustrin är i stor utsträckning beroende av den globala utvecklingen och vad som händer med världshandeln, då drygt 90 procent av det som produceras exporteras. Värdet av total svensk export motsvarar nästan 50 procent av BNP och basindustrins andel av den totala exporten är cirka 15 procent och av varuexporten nästan 20 procent.

Nästan 80 procent av basindustrins export går till Europa och Tyskland är en av de viktigaste handelspartnerna.

Rapporten inleds därför med en genomgång av den internationella utvecklingen.

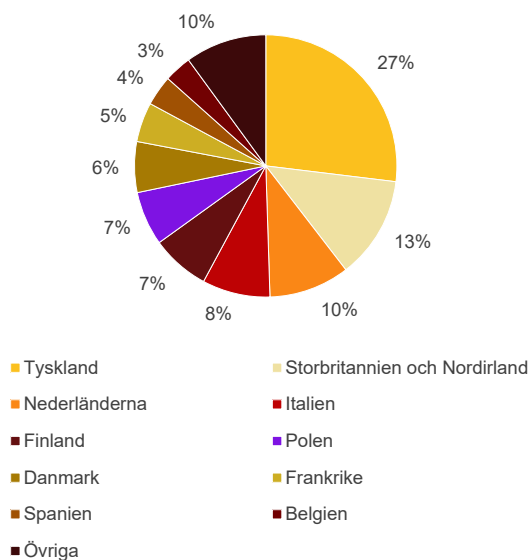
1.1 Basindustrins export i världen 2019

Andel av basindustrins totala exportvärde

1.2 Basindustrins export till EU28-länder 2019

Andel av basindustrins totala exportvärde till EU28-länder

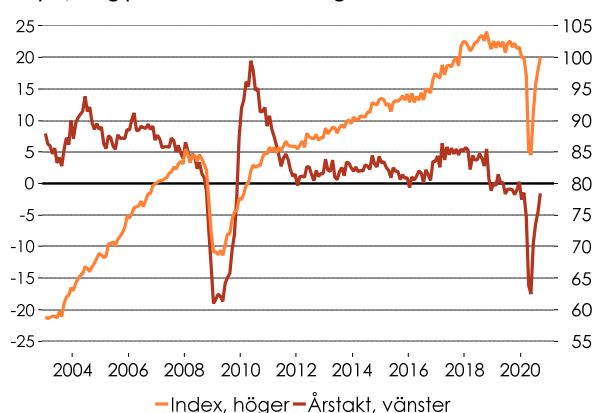

Internationell utveckling

- Efter stora fall i BNP och världshandeln under andra kvartalet skedde en tydlig återhämtning under tredje kvartalet.
- Den andra virusvågen har inte påverkat industrin lika hårt som tjänstesektorn.
- Under fjärde kvartalet 2020 och inledningen av 2021 väntas BNP-tillväxten i euroområdet dämpas igen. En fortsatt måttlig återhämtning väntas sedan ske under 2021.

1.3 Världshandeln

Volym, årlig procentuell förändring och index 2020:1=100

Källa: Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis (CPB) och Macrobond

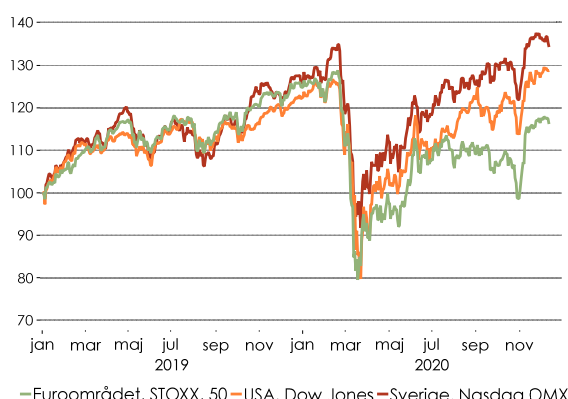
En andra våg bromsar återhämtningen

Kraftiga svängningar på aktiemarknaden

Den andra vågen av smittspridning, och de skärpta restriktioner som följde på den, ledde till oro på de finansiella marknaderna över den ekonomiska utvecklingen. Detta medförde att aktiekurserna föll brett (se diagram 1.4).

1.4 Aktiekurser

Index 2019 = 100

Källa: Nasdaq OMX Nordic, S&P Dow Jones Indices, STOXX och Macrobond

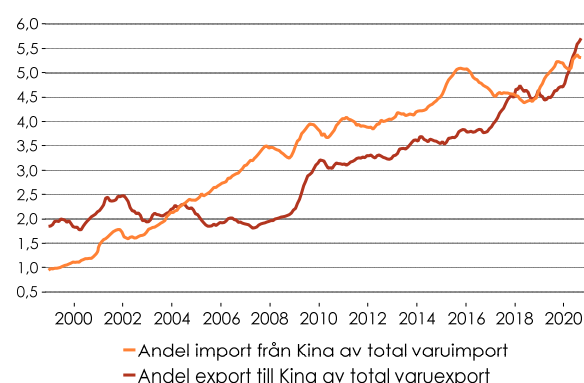
När det sedan kom positiva signaler om vaccin steg aktiekurserna igen. På penning- och obligationsmarknaderna har utvecklingen varit mer stabil, vilket sannolikt kan förklaras av centralbankernas stödåtgärder. Dessa åtgärder är nödvändiga för att stabilisera de finansiella marknaderna och stimulera ekonomierna, givet det allvarliga läge vi befinner oss i. Men liksom tidigare finns det samtidigt risker med den lågräntemiljö vi befinner oss i och stigande tillgångspriser.

Kinas ekonomi fortsätter att återhämtas

Utvecklingen i Kina är viktig att följa. Landet har på senare år blivit en allt viktigare handelspartner för Sverige och för basindustrin (se diagram 1.5). Under 2019 gick drygt 5,5 procent av total varuexport och cirka fem procent av basindustrins export dit och under detta år har andelen ökat.

1.5 Export- och importandelar

Procent

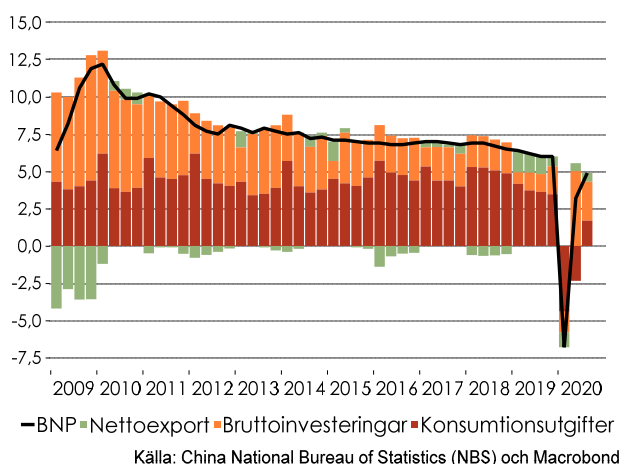

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Kina var först ut i pandemin och först med att återhämta sig. Ökad inhemsk konsumtion bidrog till att BNP-tillväxten för tredje kvartalet stärktes ytterligare jämfört med andra kvartalet. BNP-tillväxten för det tredje kvartalet uppgick till cirka fem procent i årstakt (se diagram 1.6). Det kan jämföras med utfallet för första kvartalet, då produktionen föll med cirka sju procent jämfört med året innan.

1.6 Bidrag till BNP-tillväxten i Kina

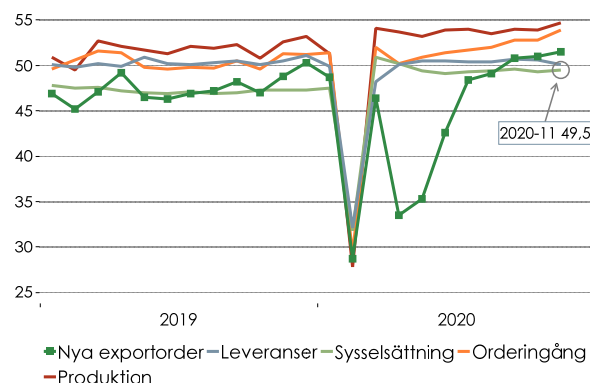
Årlig procentuell förändring och procentenheter

Tillväxten i industriproduktion vände upp i april och visade i oktober på en uppgång med nästan sju procent jämfört med året innan. Tjänsteproduktionen har dock hittills i år backat med 1,6 procent. Totala investeringar hade från januari till oktober i år ökat med nästan två procent jämfört med motsvarande period föregående år. Novemberutfallen för exporten visade på en stark utveckling. Exporten var 21 procent högre jämfört med året innan, uttryckt i dollar. Även importen har utvecklats positivt och var i november drygt 4,5 procent högre än för ett år sedan. Arbetslösheten har sjunkit något sedan februari och var i oktober cirka 5,3 procent, vilket fortfarande är en högre nivå än innan krisen.

Utfallsdata tyder alltså på en fortsatt återhämtning, vilket även framtidsblickande indikatorer gör. Inköpschefsindex för tillverkningsindustrin har enligt Markit fortsatt att stiga under de senaste månaderna och indikerar positiv tillväxt framöver (se diagram 1.14). Inköpschefsindex från Kina för tillverkningsindustrin indikerar också fortsatt tillväxt (se diagram 1.7). Utvecklingen är likartad i de olika delindexen, det vill säga synen på produktion, orderingång och leverans av insatsvaror (se diagram 1.7). Delindexet för sysselsättningen i november är dock fortfarande kvar på nivåer som tyder på ett oförändrat läge. Stämningssläget i tjänstesektorn har förbättrats på senare tid och indikerar att en övervägande andel av inköpscheferna förväntar sig en positiv tillväxt (se diagram 1.13). Det finns även indikationer på återhämtning i byggsektorn efter nedgången i februari.

1.7 Inköpschefsindex, tillverkningsindustrin, Kina

För helåret 2020 väntas Kinas BNP stiga med cirka två procent. Jämfört med många andra länder är det en stark utveckling. Innan pandemin var dock förväntan att BNP i Kina skulle öka med runt sex procent, så ur det perspektivet är utvecklingen under detta år väldigt svag. Under 2021 väntas tillväxten i Kina bli starkare än under senare år och därmed ta igen en del av tappet under detta år. Därefter förväntas tillväxten i Kina återgå till en tillväxt på runt sex procent.

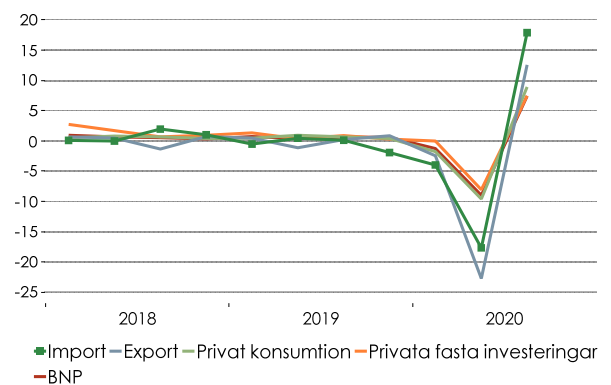
Kinas planer för framtiden kommer klarna när deras femårsplan blir offentlig i mars 2021. Vissa bedömare menar att Kina väntas vilja minska beroendet av utlandet och stärka inhemsk konsumtion som en följd av ökad misstänksamhet från västvärlden samt försämrade handelsrelationer med USA. Partiet lär även ha betonat vikten av att bli världsledare i den högteknologiska utvecklingen då handelstvisten med USA och kontroverserna med Huawei har begränsat Kinas tillgång till tekniska komponenter från amerikanska företag. Men det finns även signaler om att Kina kommer att sänka sina importtullar och öka importen av högkvalitativa varor och tjänster. Kina uppges dessutom vilja ingå nya frihandelsavtal med flera länder. Efter år av förhandling har Kina och 14 andra länder signerat ett frihandelsavtal; Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP). Det är ett omfattande frihandelsområde som utgör 30 procent av världsekonomin.

Tydlig vändning även i USA

USA är hårt drabbat av pandemin och effekterna på ekonomin blev initialt stora. Under det andra kvartalet föll BNP med nio procent jämfört med kvartalet innan. För det tredje kvartalet är motsvarande siffra en ökning med 7,4 procent. Återhämtningen blev därmed kraftig och bred (se diagram 1.8). Trots det var BNP-tillväxten för det tredje kvartalet fortfarande negativ i årstakt, det vill säga BNP-nivån var fortsatt lägre än för ett år sedan. Såväl privat konsumtion som investeringar och export var för det tredje kvartalet lägre än motsvarande period för ett år sedan.

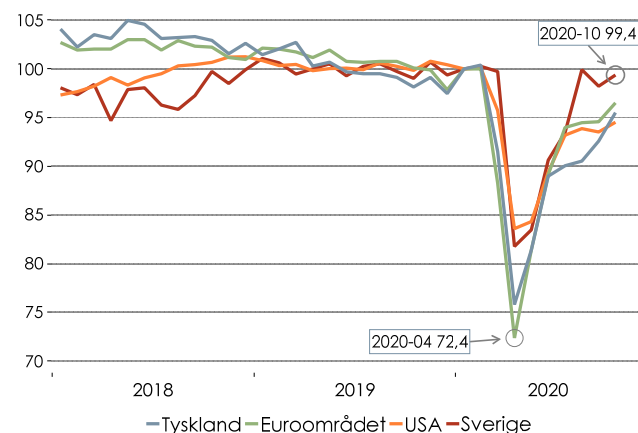
1.8 BNP-tillväxt

Kvartalsförändring, procent

1.9 Industriproduktion

Index 2020:1=100

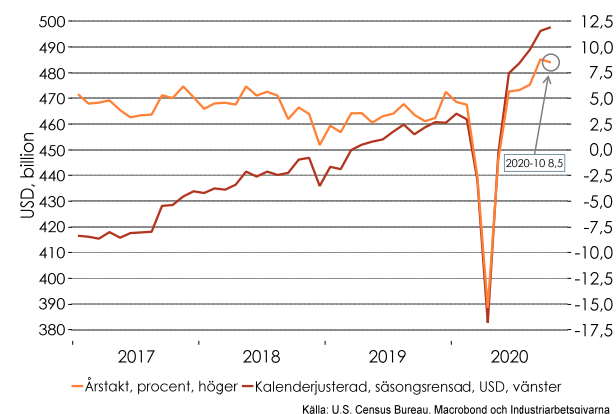
Av månadsdata framgår att industriproduktionen steg svagt i oktober och landade cirka fem procent lägre jämfört med föregående år (se diagram 1.9).

Detaljhandeln har utvecklats starkt de senaste månaderna och ligger nu värdemässigt tydligt på en

högre nivå än innan krisen (se diagram 1.10). I oktober var detaljhandeln 8,5 procent högre än året innan. Återhämtningen kan ses bland annat i ljuset av den förbättrade arbetsmarknaden. Antalet personer som anmälde sig som arbetslösa dämpades snabbt under hösten, men i slutet av november har det skett en viss uppgång (se diagram 1.11). Arbetslösheten, som låg på nästan 15 procent i april hade minskat till 6,7 procent i november, vilket fortsatt är en hög nivå. Det innebär att det finns mycket lediga resurser på arbetsmarknaden. Även kapacitetsutnyttjandet i tillverkningsindustrin var fortsatt relativt lågt i oktober (se diagram 1.12).

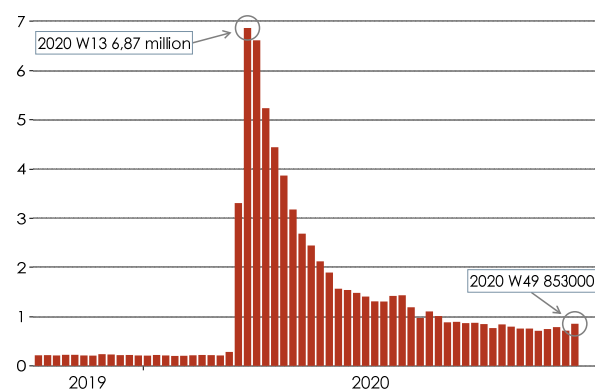
1.10 Detaljhandel

Miljarder, årlig procentuell förändring

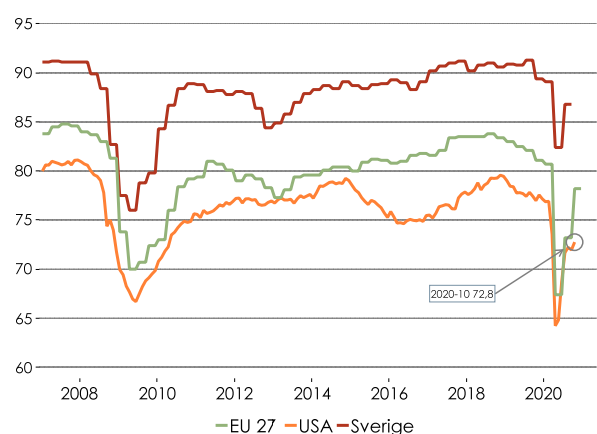
1.11 Antalet nya arbetslösa

Miljoner

1.12 Kapacitetsutnyttjandet

Procent

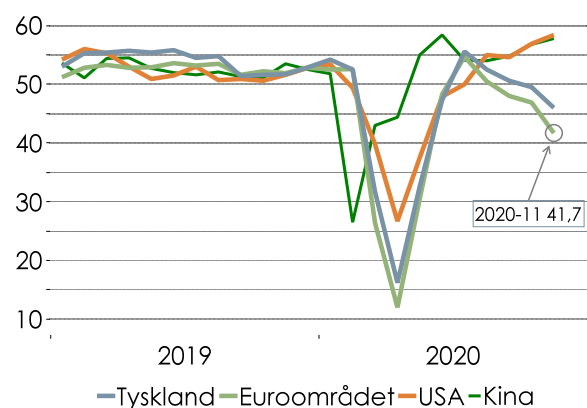

Källa: Statistics Sweden (SCB), Federal Reserve, Eurostat och Macrobond

Framåtblickande indikatorer, som inköpschefsindex för tjänstesektorn och tillverkningsindustrin, har fortsatt uppåt under hösten och indikerat tillväxt. Utvecklingen är därmed mer i linje med den i Kina än den i euroområdet och Tyskland där inköpschefsindexet för tjänstesektorn försvagats (se diagram 1.13 och 1.14). Även andra indikatorer i USA visar på ett förbättrat läge den senaste tiden.

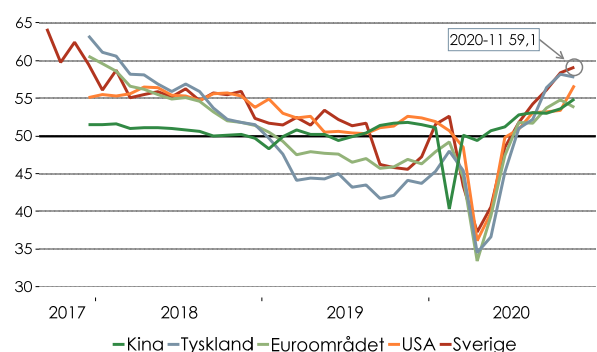
1.13 Inköpschefsindex, tjänstesektorn

Index

1.14 Inköpschefsindex, tillverkningsindustrin

Index

Källa: Swedbank, IHS Markit och Macrobond

Utvecklingen framöver kommer bland annat påverkas av hur pandemin utvecklas, hur strikta restriktionerna är och hur snabbt och brett en vaccinering kommer att ske. Dessutom kommer den nya maktbalansen mellan republikaner och demokrater få betydelse. På kort sikt kommer Biden sannolikt att fokusera på bekämpningen av coronapandemin. Därefter hoppas Biden få igenom ett reformpaket med stort fokus på investeringar i infrastruktur, klimatomställning samt omfördelningspolitik genom skattehöjningar och utbyggt socialt skyddsnät. För att få igenom den ekonomiska politiken behöver presidenten ha med sig båda kongressens kamrar. Det mesta pekar på att republikanerna behåller makten i senaten men det jämna läget i delstaten Georgia gör att det hela kommer avgöras i två omval den 5 januari. Därmed är det inte självklart hur stora stimulanspaket som kan genomföras och om exempelvis de planerade skatteförändringarna blir av.

Det kommande presidentskiftet i USA kommer på längre sikt troligtvis innebära ett bättre internationellt samarbete och minskad osäkerhet kring handeln. Fokuset på coronapandemin gör dock att det inte kan väntas ske några omedelbara förändringar i den amerikanska handelspolitiken under den nya administrationen.

Penningpolitiken i USA har lagts om i en tydligt expansiv riktning under året. Detta, i kombination med finanspolitisk stimulans och att pandemin klingar av, väntas bidra till att återhämtningen fortsätter under 2021.

Stark återhämtning kvartal tre i euroområdet och Storbritannien men därefter ny inbromsning

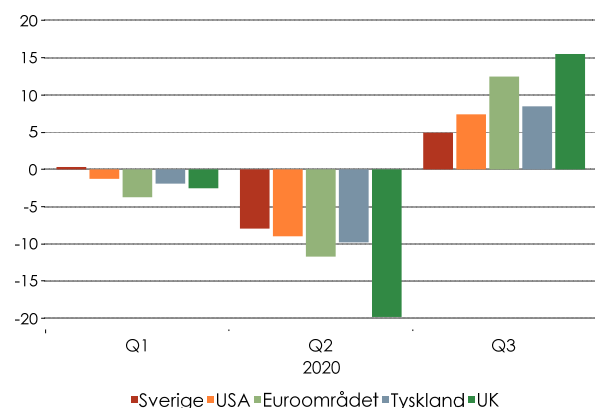
Även flera europeiska länder som Italien, Spanien, Frankrike och Storbritannien har drabbats hårt ekonomiskt av pandemin. Men under det tredje kvartalet skedde en oväntat snabb återhämtning. BNP i euroområdet ökade med 12,6 procent jämfört med kvartalet innan. Den positiva tillväxttakten har dock inte kompenserat för de stora fallen under årets första hälft och den årliga tillväxttakten i BNP var därmed fortsatt negativ för det tredje kvartalet (se diagram 1.16).

Den andra vågen av pandemin och nya nedstängningar under hösten har sedan satt spår i

utvecklingen, främst i tjänstesektorn. Tillverkningsindustrin har hittills drabbats i mindre utsträckning.

1.15 BNP-tillväxt

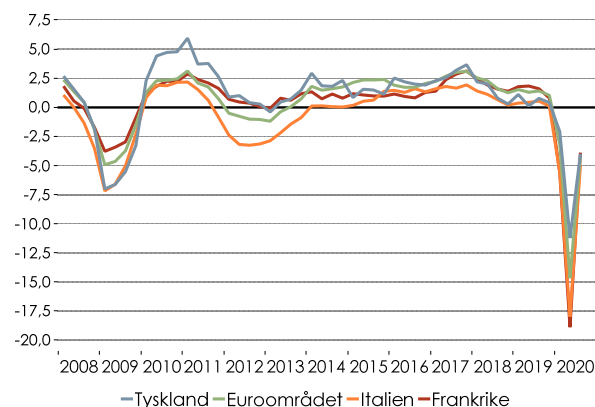
Kvartalsförändring, procent

Källa: German Federal Statistical Office (Statistisches Bundesamt), French National Institute of Statistics & Economic Studies (INSEE), Italian National Institute of Statistics (Istat), Eurostat och Macrobond

1.16 BNP-tillväxt

Årlig procentuell förändring

Källa: German Federal Statistical Office (Statistisches Bundesamt), French National Institute of Statistics & Economic Studies (INSEE), Italian National Institute of Statistics (Istat), Eurostat och Macrobond

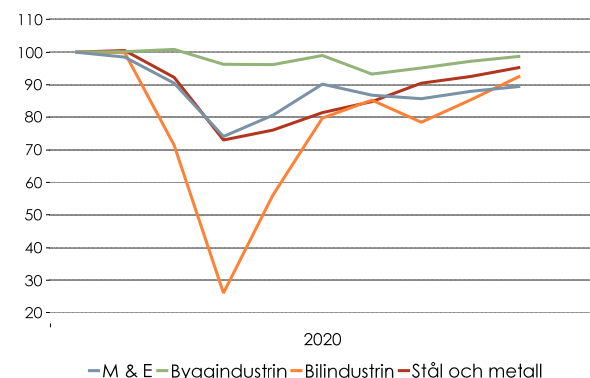
I tillverkningsindustrin rasade produktionen i april både i euroområdet som helhet och i Tyskland, som är ett viktigt exportland för Sverige (se diagram 1.9). Därefter har det skett en återgång, i oktober var produktionen cirka 3,5 procent lägre än i januari i euroområdet. Kapacitetsutnyttjandet i tillverkningsindustrin är också fortsatt lägre än i början av året, vilket tyder på lediga resurser (se diagram 1.12).

Nedgången i tysk industri var bred men bilindustrin, som redan innan krisen hade problem, drabbades extra hårt av pandemin och nedstängningarna. Efter raset i april skedde en uppgång i bilindustrin men

produktionsnivån var i oktober fortsatt cirka åtta procent lägre än i januari 2020. Även i stål- och metallindustrin samt byggsektorn har det skett en tydlig återhämtning (se diagram 1.17).

1.17 Industriproduktion i Tyskland

Index 2020:1=100

Källa: German Federal Statistical Office (Statistisches Bundesamt) och Macrobond

Inköpschefsindexet för tillverkningsindustrin inom euroområdet och i Tyskland steg fram till oktober men föll sedan tillbaka svagt i november. Indikatorn tyder dock fortsatt på ett bättre stämningsläge än normalt, speciellt i Tyskland. Andra indikatorer som ifo-index visar på att läget sammanlagt förbättrats även i november inom den tyska tillverkningsindustrin. För tjänstesektorn har indexet däremot gått i motsatt riktning sedan augusti både för euroområdet och Tyskland (se diagram 1.13 och 1.14).

Liksom i USA har detaljhandeln däremot utvecklats relativt positivt inom euroområdet och har under de senaste månaderna legat på en värdemässigt högre nivå än innan krisen. Detta kan delvis vara kopplat till att arbetsmarknaden inte har försämrats så kraftigt i euroområdet. Arbetslösheten uppgick i oktober till 8,4 procent, vilket innebär en ökning med knappt en procentenhet från i januari i år. Att arbetslösheten inte ökat mer beror bland annat på att arbetskraftsutbudet föll under våren och på finanspolitiska stimulanser som exempelvis stöd till korttidspermitteringar.

Olika konfidensindikatorer för hushåll i euroområdet har dock varit på en lägre nivå än det historiska genomsnittet och dessutom föll de ytterligare i november.

Vid sidan av coronapandemin pågår Brexit-förhandlingarna för fullt mellan Storbritannien och

EU. Ännu har inget avtal slutits och det är därför oklart hur handeln mellan Storbritannien och EU kommer att se ut efter årsskiftet när övergångsavtalet löper ut. Fiskerättigheter, regler för statsstöd och avtalsefterlevnad är några av de svåraste frågorna som återstår att lösa.

Utvecklingen under oktober och november tyder på ett fall i tillväxten i euroområdet under fjärde kvartalet och sannolikt en svag utveckling under början av nästa år. I takt med att pandemin klingar av och en bred vaccinering kommer igång kan restriktionerna väntas börja lätta. Detta tillsammans med att EU:s stora återstartsprogram, som bidrar till ökad finanspolitisk stimulans, medför att återhämtningen i ekonomin kan komma igång igen.

Svensk ekonomi

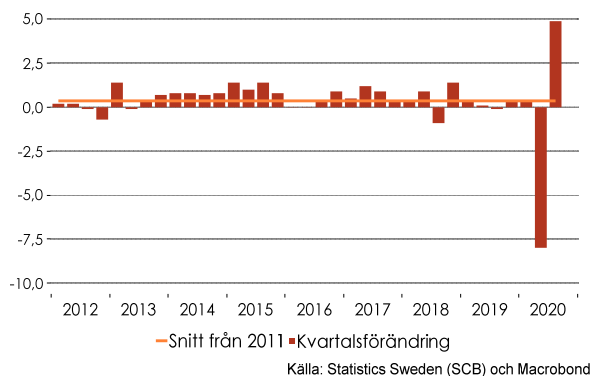
- Sverige drabbades mindre än andra länder under inledningen av pandemin, men sedan blev inte återhämtningen i BNP under tredje kvartalet heller lika stor.
- Varuexporten ökade med drygt 15 procent under det tredje kvartalet.
- Sverige befinner sig i en djup lågkonjunktur. Den ekonomiska politiken är därför tydligt expansiv och väntas förbli så även framöver.
- Efter en mer dämpad utveckling under fjärde kvartalet i år och under inledningen av 2021 väntas tillväxttakten bli högre igen.

Tydlig återhämtning under kvartal tre

Även i Sverige föll BNP kraftigt under det andra kvartalet i år och nedgången var bred. Under det tredje kvartalet återhämtade sig ekonomin i takt med att smittspridningen minskade. BNP ökade med hela 4,9 procent jämfört med det andra kvartalet (se diagram 2.1). Trots återhämtning under det tredje kvartalet var produktionen fortfarande lägre än under motsvarande period förra året. På ett år hade BNP minskat med 2,5 procent.

2.1 BNP

Fasta priser, säsongrensats, procent

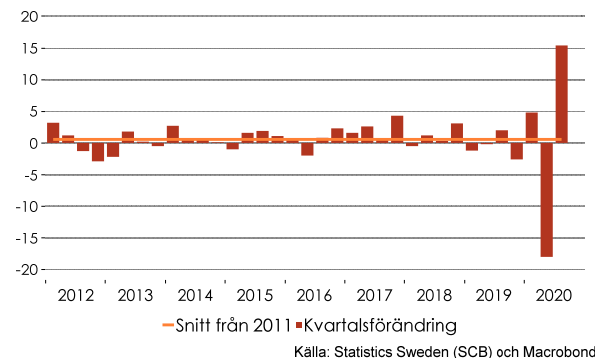
Återhämtningen under kvartal tre drevs bland annat av ökad hushållskonsumtion där transporter samt hotell- och restaurangtjänster bidrog mest till uppgången. Totalt ökade hushållens konsumtion med 6,3 procent jämfört med det andra kvartalet i år. Månadsdata indikerar dock att efterfrågan på hotell- och restaurangtjänster återigen har minskat kraftigt i november.

Exporten ökade starkt under det tredje kvartalet. Uppgången var drygt 11 procent för total export och

exporten av varor ökade med drygt 15 procent jämfört med kvartal två (se diagram 2.2). Under det fjärde kvartalet blir kvartalstakten sannolikt betydligt svagare.

2.2 Export av varor

Fasta priser, säsongrensats, procent

Investeringarna ökade under samma period med 2,4 procent (se diagram 2.3). Uppgången förklaras främst av ökade investeringar i maskiner och inventarier. Samtidigt minskade investeringarna inom bostäder och anläggningar med 4,9 procent och totalt står dessa områden normalt för 45 procent av de totala investeringarna.

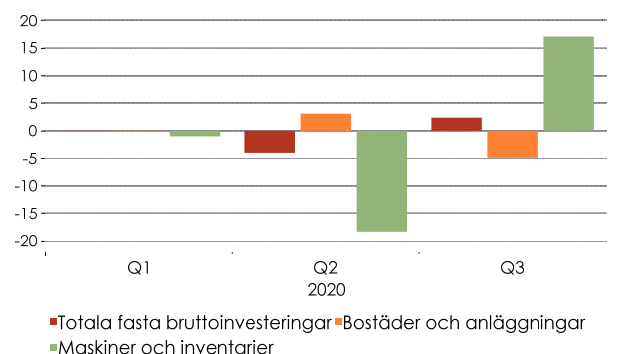
Bostadsinvesteringarna, som på egen hand utgör ungefär en femtedel av de totala investeringarna, föll med nästan tre procent. På grund av en relativt stark utveckling under det andra kvartalet har dock bostadsinvesteringarna sammantaget ökat med 2,1 procent hittills i år jämfört med motsvarande period 2019. Byggandet har påverkats positivt bland annat av ökade ombyggnationer och investeringar i fritidshus. Byggandet har sannolikt också stimulerats av regeringens investeringsstöd till hyres- och studentbostäder. Hittills i år har påbörjade bostadshus ökat med 10 procent. Däremot hade antalet påbörjade villor och radhus fram till tredje kvartalet minskat med åtta procent jämfört med motsvarande period föregående år.

Under det fjärde kvartalet i år och även under nästa år väntas påbörjade bostäder, och sedan med viss eftersläpning bostadsinvesteringarna, minska. En indikation på detta är det minskade antalet godkända bygglov. För detta talar även den sättnings som skett i ekonomin i år med stigande arbetslöshet och ökad osäkerhet. De höjda riskvikterna för utlåning till kommersiella bostadsfastigheter, vilket

innebär högre kostnader för bankerna vid denna utlåning, kan också ha en dämpande effekt.

2.3 Fasta bruttoinvesteringar

Fasta priser, säsongrensat, procent, kvartalsförändring

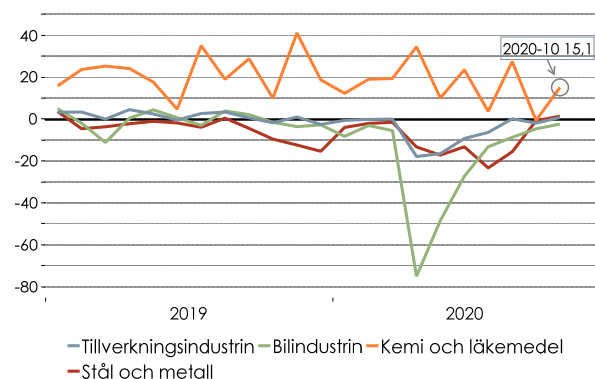
Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Återhämtning i tillverkningsindustrin

Produktionen inom tillverkningsindustrin utvecklades positivt under sommaren. Som helhet var tillverkningen sammantaget i oktober nästan tillbaka på samma nivå som i början av året (se diagram 1.9 och 2.4). De industrier som drabbades hårdast i början av pandemin utvecklades speciellt starkt. Exempelvis bilindustrin närmade sig i oktober de nivåer som rådde för ett år sidan. Detsamma gäller för stål- och metallindustrin. Samtidigt fortsätter kemi- och läkemedelsindustrin att gå starkt.

2.4 Industriproduktion

Årstakt, procent

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Flexibilitet i basindustrin

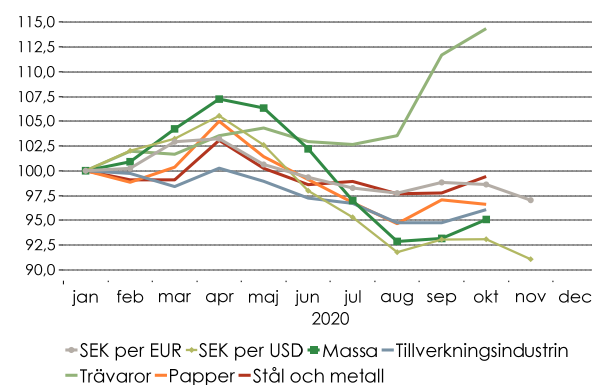
Basindustrin har sammantaget klarat krisen relativt väl jämfört med en del andra branscher så här långt. Coronapandemin har inneburit en allmänt minskad efterfrågan och inledningsvis och tidvis störningar i leveranser i basindustrin. Vissa delar av basindustrin drabbades inledningsvis hårt i pandemin då

efterfrågan tydligt föll, medan andra till och med haft ökad tillväxt. Det senare beror på att företagen varit flexibla och ökat handeln med länder där det funnits en efterfrågan och att de producerat produkter som efterfrågats under pandemin. Under senare tid pekar dock nästan all data på ett bättre läge än tidigare. I de fall det pågår mer strukturella förändringar är situationen däremot fortsatt mörk.

Kronans växelkurs har under denna kris inte varit någon draghjälp. Tvärtom har kronkursen förstärkts med cirka 10 procent mot dollarn och cirka fyra procent mot euron. Detta har haft en dämpande effekt på exportpriserna och exportvärdena i hela industrin (se diagram 2.5 och 2.6).

2.5 Exportpriser (SEK) och växelkurser

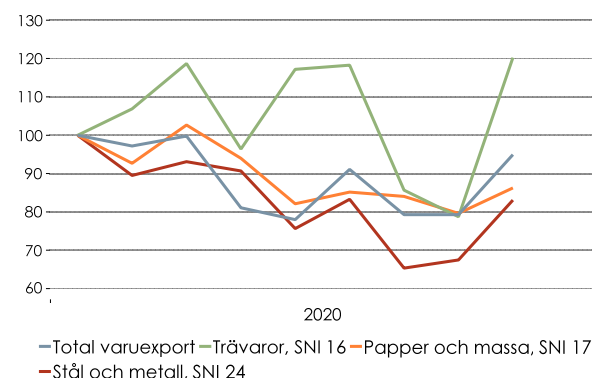
Index, 2020 januari=100

Källa: Statistics Sweden (SCB), Central Bank of Sweden (Riksbanken) och Macrobond

2.6 Exportvärden (SEK)

Index, 2020 januari=100

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

Stark export i skogsindustrin

Skogsindustrin har trots fallande global handel och BNP ökat sin export under året. Det beror på att företagen varit flexibla och ökat handeln med länder där det funnits en efterfrågan, exempelvis USA, och att de generellt producerar produkter som

efterfrågats under pandemin som förpackningsmaterial.

Exporten av trävaror och massa till USA har nästan dubblerats, om än från blygsamma nivåer, och står nu för fem procent av exporten. Ökningen i träexporten har möjliggjorts genom minskad produktion i Kanada, och i viss mån också i Ryssland, de två länder som har en större export av sågade trävaror än vad Sverige har.

Produktionen och exporten av förpackningsmaterial har ökat med tre procent hittills i år. Exporten har ökat till både EU och Asien som är de två viktigaste marknaderna för svensk pappersindustri. Mer omfattande e-handel under pandemin kan vara en delförklaring.

Exporten av grafiskt papper har dock fortsatt att minska, vilket är en strukturell förändring som har pågått under en längre tid. Fallet kan kopplas till främst att papperstidningar läses i mindre utsträckning. Nedgången hittills i år är 15 procent.

Den internationella prisutvecklingen har varit spretig för skogsindustrins produkter, exempelvis har träpriserna ökat kraftigt medan massapriserna har rört sig sidledes. Givet en starkare kronkurs har det inneburit fallande priser för pappers- och massaindustrin i svenska kronor.

Den utländska efterfrågan på svenska trävaror har alltså varit oväntat stark i år. De inhemska leveranserna har dock minskat med fem procent. Bygghandeln och ROT-sektorn har förvisso varit stark men har inte helt lyckats kompensera för minskad efterfrågan från exempelvis ett minskat småhusbyggande.

Gruvbranschen - stigande internationella priser
Gruvindustrin har också klarat sig relativt väl. När Kina drabbades av coronapandemin hade Australien och Brasilien problem med väderstörningar vilket minskade utbudet av järnmalm. När övriga världen drabbades av coronaviruset började Kina starta upp sin produktion. Balansen mellan utbud och efterfrågan av järnmalm bibehölls därmed varmed järnmalmspriserna var relativt stabila. Men sedan april har priserna stigit brant. Uppgången drivs sannolikt både av en ökad efterfrågan i exempelvis

Kina och lägre produktion i Brasilien på grund av nedstängning för att bekämpa coronapandemin.

Koppar- och nickelpriset har sammantaget stigit med över 20 procent sedan början av året, och zinkpriset med nästan 20 procent. Som tidigare påpekats har dock dollarkursen fallit med nästan 10 procent under samma period.

Stål- och metallindustrin drabbades hårt

Stål- och metallindustrin påverkades väldigt negativt av minskad ekonomisk aktivitet efter utbrottet av Covid-19. Produktionen föll i inledningen av krisen och hade i juli minskat med cirka 23 procent på ett år (se diagram 2.4). Industrin påverkas i stor utsträckning av utvecklingen i bland annat EU, som är den största marknaden för svensk stålindustri och där Tyskland är det största mottagarlandet. En svag bilindustri, och speciellt tysk, drabbar branschen hårt.

Återhämtningen i av tysk ekonomi i allmänhet och tysk bilindustri i synnerhet medförde att produktionen sedan tog fart igen. I oktober var tillväxten endast två procent lägre än i början av året. Och jämfört med oktober förra året var produktionen en procent högre. Att snabbt kunna få igång och tillbaka produktionen till tidigare höga nivåer visar på stor flexibilitet i verksamheten.

Inom stålindustrin har priserna fallit tillbaka. Detta tillsammans med en starkare kronkurs och fallande efterfrågan under året har bidragit till att exportvärdet har sjunkit (se diagram 2.6).

Tudelad syn på framtiden

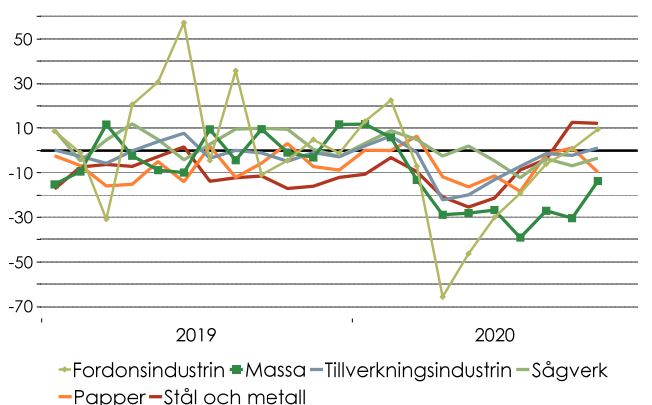
Blickar man framåt visar orderdata att situationen tydligt har förbättrats i tillverkningsindustrin sedan i våras och olika indikatorer tyder på en tillväxt framöver. Hur stark den blir är som alltid dock oklart. Utvecklingen är i dagsläget samtidigt tudelad och det finns en fortsatt oro för utvecklingen framöver både hos hushåll, i tjänstesektorn samt inom byggindustrin där stämningsläget är fortsatt svagt. Detta kan kopplas till att tjänstesektorerna mer direkt och omedelbart drabbats av den andra vågen i pandemin och skärpta restriktioner.

Stärkt orderingång

Data över faktisk orderingång är väldigt volatil och är därför svår att uttolka för enskilda månader. I diagram 2.7 visas orderingången fram till oktober mätt som utveckling jämfört med motsvarande månad året innan. Dessa data tyder på att efterfrågan på industriprodukter har stärkts i många branscher sedan i våras och orderingången för tillverkningsindustrin var som helhet på ungefär samma nivå som för ett år sedan. I stål- och metallindustrin är orderläget till och med högre än för ett år sedan vilket dock delvis kan förklaras av ett svagt slut på 2019.

2.7 Orderingång

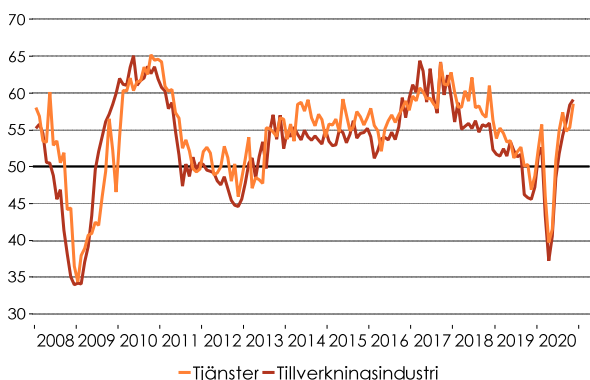
Årstakt, procent

Källa: Statistics Sweden (SCB) och Macrobond

2.8 Inköpschefsindex, tillverkningsindustrin

Index

Källa: Swedbank och Macrobond

Inköpschefsindex i tillväxtzonen

Inköpschefsindex för tillverkningsindustrin har utvecklats starkt under hösten och har under de tre senaste månaderna varit högre än det historiska

¹ Konfidensindikatorn är en sammanvägning av orderstock (nulägesomdöme) - färdigvarulager (nulägesomdöme) + produktionsvolym (förväntningar).

genomsnittet. Delindex för orderingång, orderstock, produktion och planerad produktion var i november i tillväxtzonen för tillverkningsindustrin. Ökad smittspridning och hårdare restriktioner har hittills inte dämpat de svenska tillverkningsföretagens produktionsplaner och orderingången till svensk industri från exportmarknaden fortsätter att öka. Det finns dessutom indikationer på att minskningen i sysselsättning inom industrin har bromsat in.

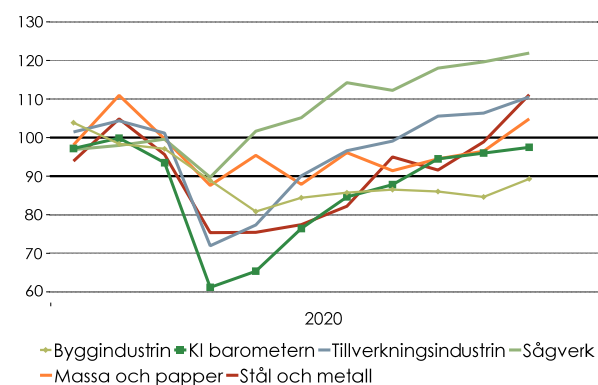
Till skillnad mot utvecklingen i många euroländer steg även inköpschefsindex för tjänstesektorn i november. Trots att flertalet delindex så som orderingång och planerad affärsvolym befann sig i tillväxtzonen var behovet att anställa fortsatt svagt.

Förbättrat stämningsläge

Konjunkturinstitutets barometer visar också på att stämningsläget i svensk ekonomi har blivit mindre alarmistiskt sedan bottennoteringen i april. Det är framför allt starka signaler från tillverkningsindustrin som förklarar uppgången i november. Däremot har detaljhandels indikator fallit och stämningsläget i tjänstesektorn samt inom bygg och anläggning är fortfarande svagt. Hushållens syn på den svenska ekonomin var i november fortsatt negativ, medan synen på den egna ekonomin låg nära det historiska genomsnittet.

2.9 Indikationer på stämningsläget

Index

Källa: Konjunkturinstitutet och Macrobond

Förväntningar om ökad produktion

Konjunkturinstitutets indikator för stämningsläget inom tillverkningsindustrin¹ har ökat successivt under de senaste månaderna och var i november

klart högre än det historiska genomsnittet. Det som framför allt har drivit uppgången i november är synen på färdigvarulagren. Men även omdömet om den nuvarande orderstocken och förväntningarna på de närmaste månadernas produktion har bidragit positivt. Utfallet i produktionsvolym i november blev dock lägre än förväntat.

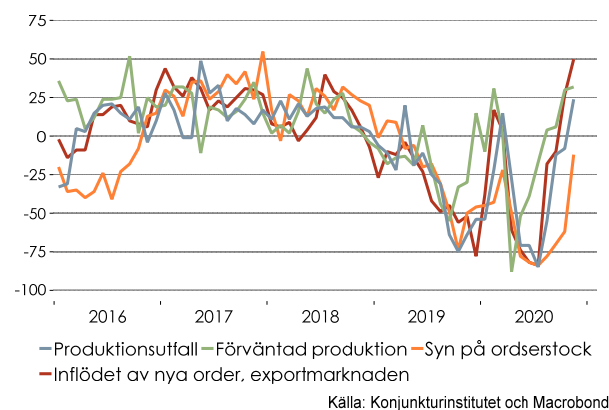
Orderingången på exportmarknaden har ökat under de tre senaste månaderna, medan orderingången på hemmamarknaden minskade något i november jämfört med oktober.

Förbättrat stämningsläge i stål- och metallindustrin

En bransch där stämningsläget har blivit mindre dystert är stål- och metallindustrin. Delvis drivs detta av mer positiva förväntningar om framtida produktion. Synen på nuvarande orderstock har dessutom blivit mindre negativ i takt med att allt fler företag uppger att orderingången har ökat på både hemmamarknaden och exportmarknaden. Antalet företag som i november angav att produktionsvolymen hade ökat under de senaste tre månaderna var klart större än antalet företag som angav att den minskat.

2.10 Stämningsläget i stål- och metallindustrin

Index

Svag arbetsmarknad

Kraftigt försvagad arbetsmarknad

På arbetsmarknaden har det skett en viss förbättring under senare tid och några tydliga negativa effekter av den andra vågen syns ännu inte. Trots förbättringen är arbetsmarknaden fortsatt svag. Krisen har satt tydliga spår på arbetsmarknaden. Antalet arbetslösa uppgick i oktober till cirka 430 000 personer och arbetslösheten är fortfarande på en

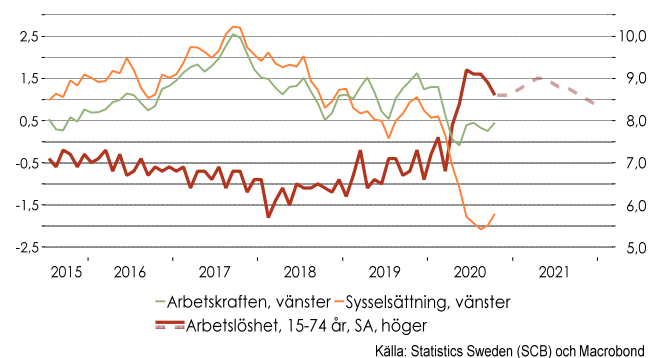
hög nivå trots att en viss förbättring har skett under september och oktober. Säsongsrensat uppgick arbetslösheten till 8,6 procent i oktober.

Sysselsättningen har minskat med över 100 000 personer sedan i februari. Det finns dock tendenser till en ökning av sysselsättningen sedan den lägsta noteringen i juni. Även det totala antalet arbetade timmar har minskat under året och var för det tredje kvartalet drygt 4 procent lägre än motsvarande period föregående år. Störst var minskningen inom hotell och restaurang men även inom tillverkningsindustrin skedde en minskning av antalet arbetade timmar.

Antalet personer i arbetskraften har återhämtat sig och var i oktober på liknande nivåer som i februari, då effekterna av Covid-19 ännu inte fått genomslag på den svenska arbetsmarknaden. Även antalet tillfälligt och permanent anställda har ökat under de senaste månaderna, men nivåerna är fortfarande lägre än innan krisen (se diagram 2.12).

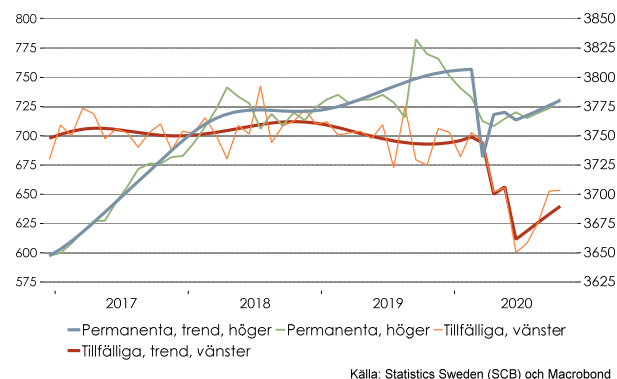
2.11 Arbetsmarknaden

Procent, årstakt, 3-månaders glidande medelvärde

2.12 Tillfälligt och permanent anställda

Tusental, 16–64 år, totalt, säsongsrensat

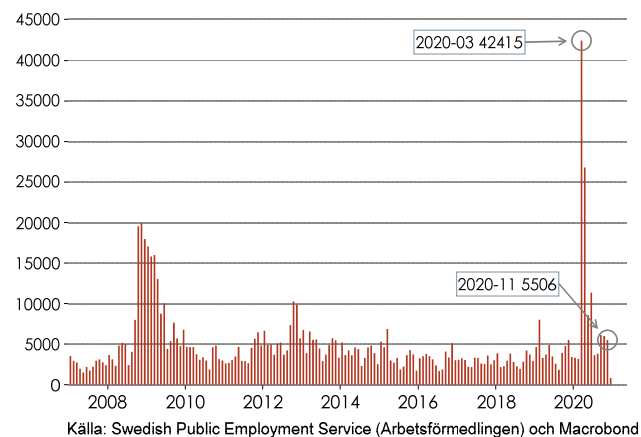

Antalet personer som varslats om uppsägning har ökat något under september, oktober och november jämfört med i augusti. Varslen är dock betydligt

mindre omfattande än i våras och sticker inte ut nämnvärt jämfört med motsvarande perioder tidigare år. Inom tillverkningsindustrin var varslen något lägre under oktober jämfört med i augusti, men i november ökade varslen något igen.

2.13 Varsel i Sverige

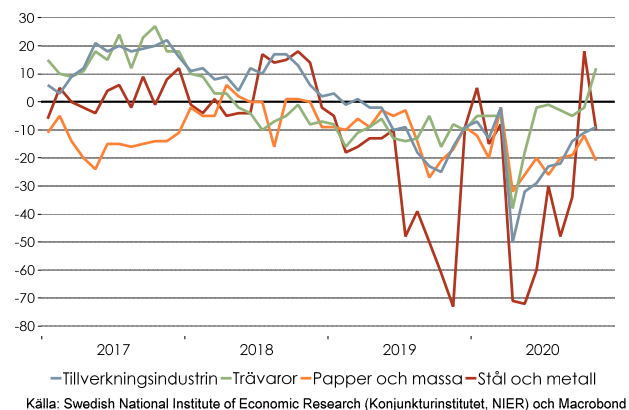
Antal per månad

Det är alltjämt ett större antal företag inom tillverkningsindustrin som bedömer att antal anställda kommer minska framöver snarare än att öka (se diagram 2.14). Synen på förväntat antal anställda har dock blivit mindre negativ inom tillverkningsindustrin som helhet. Bland trävaruföretagen var det i november fler företag som avsåg att öka antalet anställda än det motsatta under de närmaste tre månaderna. Inom papper- och massaindustrin gick utveckling däremot åt det sämre hållet efter att under några månader ha förbättrats.

2.14 Förväntat antal anställda

Nettotal

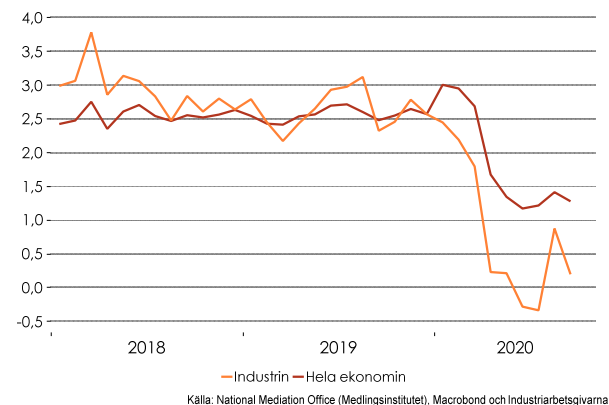

Utbrottet av coronapandemin medförde att avtalsrörelsen prolongerades till hösten. Löneökningstakten har därför under året avtagit (se

diagram 2.15). Nya avtal slöts sedan under hösten. Löneökningstakten väntas därför öka från november då den första lönerevisionen sker.

2.15 Löneökningstakt

Årlig procentuell förändring

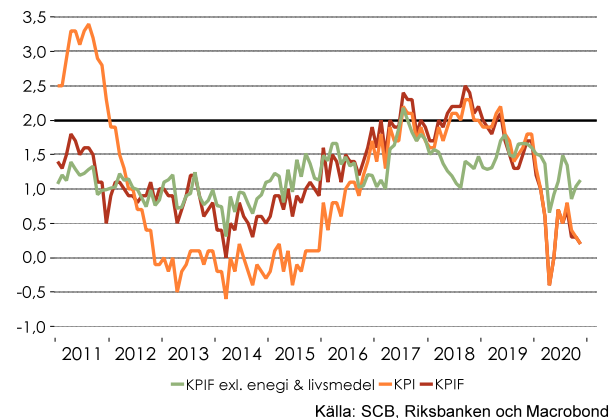

Fortsatt låg inflation

Under hösten har inflationstakten i Sverige återigen sjunkit. KPIF-inflationen var i november 0,2 procent vilket är fortsatt klart lägre än inflationsmålet. Låga el- och drivmedelspriser har under året bidragit till en lägre inflationstakt även om prisnedgångarna har motverkats något av framförallt högre boendekostnader. Den låga inflationen väntas bestå även under nästa år. Pristrycket hålls tillbaka av det svaga konjunkturläget och av att kronans växelkurs stärkts.

2.16 Inflation

Årlig procentuell förändring

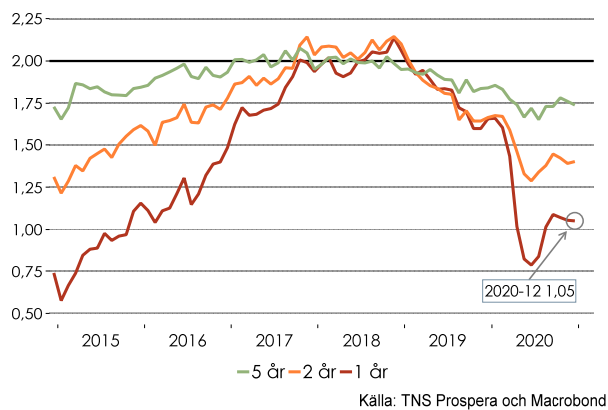

Prosperas senaste undersökning för december visar samtidigt på fortsatt låga inflationsförväntningar på framförallt ett års sikt. Penningmarknadens aktörer förväntade sig fortsatt cirka 1,1 procents inflation om ett år. De längre inflationsförväntningarna är något högre. På två års sikt väntas inflationen vara

1,4 procent och på fem års sikt väntas inflationen uppgå till cirka 1,7 procent.

2.17 Inflationsförväntningar

Årlig procentuell förändring, penningmarknadsaktörer

Fortsatt återhämtning under 2021

I år väntas BNP-tillväxten sammantaget bli tydligt negativ både i USA, euroområdet och globalt, vilket främst följer av de stora ras som inträffade under det första halvåret. Under det tredje kvartalet blev tillväxten i många fall starkare än väntat. En andra våg och skärpta restriktioner gör dock att tillväxten under kvartal fyra bromsar in och blir svagare än tidigare väntat. Även utvecklingen under inledningen av 2021 kan väntas påverkas negativt av den andra vågen av pandemin. Framgångar med vaccin kan dock antas medföra att restriktionerna börjar att lätta igen under 2021 vilket tillsammans med en expansiv ekonomisk politik bidrar till att återhämtningen tar fart igen (se diagram 2.18).

I Sverige har pandemin och dess effekter på ekonomin medfört att Riksbanken och Finansinspektionen vidtagit åtgärder för att underlätta kreditgivningen, sänka företagens lånekostnaderna och tillhandahålla likviditet. Det finanspolitiska utrymmet är större än i många andra länder och regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för att mildra de negativa effekter på produktion och konsumtion som uppkommer i spåren av pandemin.

Under det tredje kvartalet ökade tillväxten även i Sverige oväntat starkt. Den andra vågen har hittills sammantaget inte fått så stora effekter på den ekonomiska utvecklingen. Men en viss dämpning i tillväxten kan väntas under fjärde kvartalet i år och första kvartalet 2021 även i Sverige. Under 2021 väntas sedan den återgång som påbörjades under kvartal tre fortgå, i linje med återhämtningen internationellt och som följd av lättnader i restriktioner och att vaccineringen kommer igång.

Stora fall i produktion, leveranser och investeringar, förlorade intäkter, vinster och jobb har dock redan inträffat globalt och i Sverige. Tillgångsvärden har försvunnit. Detta tillsammans med den osäkerhet som råder om framtiden bedöms fortsatt hämma både konsumtions- och investeringsviljan. Detta gör att återgången blir trög globalt och därmed även i

ett exportinriktat land som Sverige som påverkas i hög grad av den internationella utvecklingen.

Bedömning förutsätter att inga nya större virusutbrott eller nedstängningar inträffar under kommande år. Självklart finns en stor osäkerhet kring detta. Hur kommer exempelvis viruset att mutera framöver? Hur effektivt blir vaccinprogrammen? Blir det en tredje, fjärde och så vidare våg framöver och hur allvarliga blir de i så fall? Hur strikta kommer restriktionerna att bli framöver? Och hur kommer pandemin och restriktionerna att slå på den ekonomiska utvecklingen?

Pandemins utveckling har hittills visat sig vara väldigt svår att prediktera. Experter har haft olika bedömningar av virusets beteende och hur pandemin skulle komma att utvecklas. Spridningsvägarna är oklara och oväntade, exempelvis var spridningen av den andra vågen i Sverige oväntat bred och stor. Det finns en risk att det kommer vara fortsatt svårt att hantera viruset och att viruset kommer att finnas i samhället under lång tid framöver. Detta kommer få effekter på den ekonomiska utvecklingen.

Det finns även stor osäkerhet om andra faktorer som effektiviteten och uthålligheten i den ekonomiska politiken samt handels- och geopolitiska spänningar. Ett inslag i krisen är en ökad protektionism. Detta är inte ett nytt fenomen utan något som redan innan krisen hade en dämpande effekt på utvecklingen. Det är möjligt att denna utveckling består vilket också hämmar tillväxten.

Det finns samtidigt en risk för en nedväxling i BNP-tillväxten om lågkonjunkturen blir långvarig. Åtgärder som vidtas nu syftar till att undvika att kontrakt mellan aktörer i samhället bryts, som de mellan arbetstagare och arbetsgivare samt företag i leverantörs- och värdekedjor. Dessa band tar lång tid och är kostsamma att bygga upp. Går nätverket sönder förstörs dessa värden vilket innebär en stor förlust för samhället. Tidigare kriser visar till exempel att om en lågkonjunktur blir långvarig ökar den strukturella arbetslösheten då personer som varit arbetslösa under en längre tid förlora kompetens och färdigheter. Även produktivitetstillväxten kan komma att dämpas bland annat om det blir en

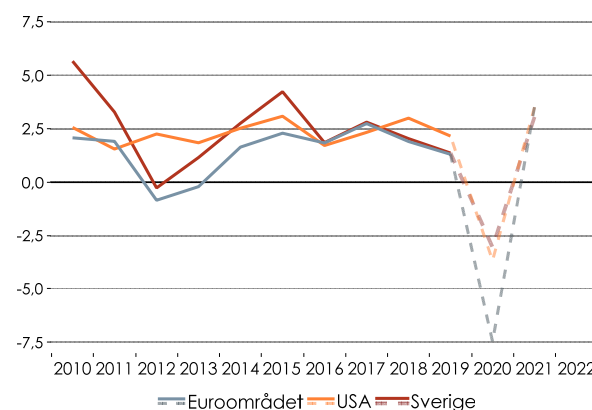
kraftig nedgång i investeringar under en längre tid. Senast inträffade det efter finanskrisen 2009 då det blev en tydlig nedväxling i BNP-tillväxt, produktivitet och handel. Om krisen drar allt för långt ut på tiden kan tillväxten alltså växla ned ytterligare.

Ett problem som uppkom under krisen var att det blev stopp och förseningar i de globala värdekedjorna. Sannolikt medför krisen att det blir mer av regionala värdekedjor, en utveckling som startade redan innan pandemin. Globala värdekedjor har minskat produktionskostnaderna, då produktionen läggs där de komparativa fördelarna är som störst. Att backa bandet är ett sätt att öka motståndskraften men som med alla försäkringslösningar kostar de. Det blir därmed ökade produktionskostnader vilket pressar företagens lönsamhet. Detta skulle kunna dämpa tillväxten generellt och sannolikt höja inflationen. Men samtidigt minskar volatiliteten i ekonomin. Självklart finns det samtidigt branscher och företag som vinner på detta. Krisen har även påskyndat digitaliseringen med många effektivitetsvinster som följd.

Klimatet är en annan stor utmaning. Från basindustrins perspektiv innebär dock ett ökat fokus på klimat och hållbarhet i samhället, både i Sverige och globalt, klara möjligheter. Produkter från skogen och metaller är en viktig del i att minska koldioxidutsläppen, och svensk basindustri ligger i framkant när det gäller hållbar produktion och att bidra till ett minskat klimatavtryck. En stor utmaning för industrin är politiska beslut runt exempelvis äganderätt, klimatåtgärder och tillståndsprövningar. Det är viktigt att politikerna inser att det krävs förändringar och förbättringar på dessa områden för att basindustrin ska kunna växa, vara konkurrenskraftiga och kunna bidra till ett bättre klimat.

2.18 BNP-tillväxt

Årlig procentuell förändring

Källa: U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA), Eurostat, China National Bureau of Statistics (NBS), Statistics Sweden (SCB), Macrobond och Industrierbetsgivarna. Anm: Streckad linje avser prognos.